

սրը զինքը պատերազմի պաշտօնեայ ա-
նուանեց: Պաշտօնը սկսելով, ինչպէս
խորհրդարանին մէջ ինք իր բերնովը
զուրցեց, բանակը ամենախեղճ վիճակի
մէջ գտաւ, զինարաններն իսկ սպա-
ռած: Այն ահագին ծախքերը որ հարկ
եղեր էր ընել, Մեքսիքոյի դժբաղդ ար-
շաւանդին համար, զօրքերն և պատե-
րազմի պաշարը փոխադրելու համար,
ինչպէս նաև 30,000 զօրք այն հեռաւոր
աշխարհին մէջ պահելու համար, բըռ-
նադատեր էին Ռանտոն մարաշխտը
բանակին զօրաց թիւը նուազեցնելու,
զօրաց կէսը տուն դարձնելու, ձիաւո-
րաց և թնդանօթից համար նոր ձիեր
չիգնելու, և զինարանաց զէնքերն ու գոր-
ծիները, որ ալ անգործածելի եղեր էին,
չինորոգելու. անանկ որ Նիէլ մարաշխտ
տին ըսածին նայելով, Գաղղիան նաև
այս պատճառիս համար, խոհեմաբար
հարկ սեպեց չէզոք կենալու, այն մեծ
պատերազմին մէջ՝ որ 1866ին երկու
մեծ Գերմանացի տէրութեանց մէջ ծա-
ղեցաւ:

Նիէլին առաջին խնամքն եղաւ կար-
գադրել այդպիսի վիճակ մը, բոլոր բա-
նակը նոր կատարելագործեալ զէնքե-
րով զինել, անոր թիւը 750,000ի հա-
նել, բաց 'ի 500,000 ազգային շարժա-
կան զօրքերէն: Տասնեութ ամսուան մէջ
Նիէլ մարաշխտը 1,200,000 հրացան
չասրոյ շինել տուաւ, նորոգեց ու զի-
նեց բերդերը, զինարանները լիացուց
պատրաստութեամբ: Այս կերպով կայ-
սեր քով մեծ համարմունք ու սէր ստա-
ցաւ, որ թէպէտ միշտ խաղաղութիւն
կը խոստանար ամեն առթին ձեռք տա-
լուն, այլ միւս կողմանէ ուրախ էր իր
հաւատարիմ մարաշխտին ըրած ջա-
նիցը:

Այս ջանից մէջ էր երբ մահը հասաւ
այս կտրիճ մարաշխտին. բայց գոնէ
բարեբաղդ եղաւ իր լիակատար իշխա-
նութեանը մէջ մեռնելու, և գոհացեալ
սրտով 'ի կատար տարած ըլլալու այն
ձեռնարկութիւնը, որ հաւանականա-
բար ինքը ոչ իբր նպատակ կը դիտէր՝
այլ իբր միջոց: Եւ այդպէս ալ ազատե-

ցաւ մահուամբ այն պատրանքներէն,
որ իր մտածութեանց կատարուելուն
մէջ անշուշտ իրեն կը մնային:

ՀԻՆԳ ՇԱՐԱԹ ՕԴԱՊԱՐԿԻ ՄԷՁ

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՑ ԱՆԳՂԱՑԻՈՑ

ՅԱՓՐԻԿԷ

(Տէս երես 247)

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

Օղուն փոխուիր. — Գեներտիկն չերմր. —
Տրքորիկն դեղր. — Յամաքայիկն ձաւբոր-
դորիւնր. — Խմենձէ առազանր. — Ռա-
պէնօ լեւր. — Վեց հազար ոտք բարձրա-
րիւնր. — Յորեկոսան դադար մը:

Գիշերը հանգստութեամբ անցաւ.
սակայն շաբաթ առաւօտը փէննրտի
արթննալով խոնջ զգաց ինք զինքը ու
վրան ջերմի դող մը եկաւ: Օղը կը փո-
խուէր, երկինքը թանձր ամպերով դի-
զուելով կարծես թէ նոր ջրհեղեղի մը
համար կը պատրաստուէր: Տխուր եր-
կիր մըն է Յունկոմէրոն, ուր շարունա-
կաբար կ'անձրևէ, 'ի բաց առնելով,
թերևս, յունուար ամսուն մէջ, տաս-
նուհինգ օրուան չափ:

Շատ չիգնաց սաստիկ անձրև մը բըռ-
նեց ճանապարհորդները. իրենց ստորերը
ճամբաները նիշլլաւներէ ընդհատած,
որ տեսակ մը առժամանակեայ հեղեղ-
ներ են, անգնալի էին, թէպէտ միւս
կողմանէ ալ փշուտ թուփերով և հըս-
կայակերպ կռուարոյսերով խափա-
նուած էին: Յայտնի կը զգային այն
ծծմբաւորեալ ջրածնի գոլորշիները ո-
րոնց վրայ կը խօսի Պըրդըն գնդապետը:

— Ըստ Պըրդընի, ըսաւ տղդորը, և
իրաւունք ունի, կարծես թէ իւրաքան-
չիւր թփուտին ետեւ դիակ մը ծած-
կուած է:

— Շատ գէշ երկիր, պատասխանեց
ճոյ, և կարծեմ որ պարոն փէննրտի գի-
շերը հոս անցուցած ըլլալուն պատճա-
ռաւ՝ ինք զինքը աղէկ չիզգար:

— Յիրաւի, բաւական սաստիկ ջերմ ունիմ, պատասխանեց որսորդը :

— Այդ զարմանալի բան մը չէ, սիրեցեալդ Տիք, Ափրիկիոյ ամենէն վատ առողջ գաւառներէն մէկուն մէջ կը գտնուինք. սակայն շատ չուշանանք պիտոր. թող երթանք :

Ճոյ իր ճարտարութեամբը խարխիւսը կռուած ճիւղէն ազատեց, և ապա սանդղին միջոցաւ նորէն նաւակը մտաւ : Տղբորը կազը սաստիկ ընդարձակեց, և վիկտորիան նորէն երկինքը վերացաւ, բաւական ուժով քամիէ մը մղուելով :

Այն ժանտաբուղի մառախոյին միջէն հազիւ թէ քանի մը հիւզ կը նըշմարուէր : Երկրին երևոյթը կը փոխուէր : Ափրիկէ շատ յաճախ կը հանդիպի որ քիչ ընդարձակութեամբ պզտի վատառողջ գաւառ մը բոլորովին առողջարար գաւառներու սահմանակից կը գտնուի :

Քէննըտի յայտնի կերպով կը նեղուէր, և իր զօրաւոր կազմուածքը ջերմին բռնութեանը տակ կ'ընկճէր :

— Սակայն հիւրնդնալու չէ, ըսաւ իր ծածկոյթին մէջ պլլուելով և վրանին տակը պառկելով :

— Քիչ մը համբերէ, սիրեցեալդ Տիք, պատասխանեց տղբոր Ֆէրկըսըն, շուտ մը կ'առողջանաս :

— Կ'առողջանամ. ահ Սամուէլ, թէ որ ճամբորդութեան դեղանոցիդ մէջ դեղորայ մը ունիս որ զիս կարենայ վերականգնել, տո՛ւր ինծի շուտ մը առանց ուշանալու : Գոց աչքով կը կլլեմ յիրաւի :

— Քան զայդ իսկ լաւագոյնն ունիմ, բարեկամ Տիք, և բնականապէս քեզի անանկ ջերմաստատ դեղ մը կ'ուզեմ տալ որ նեղութիւն չիբաշես :

— Ի՞նչ է ընելիքդ :

— Շատ պարզ է : Այդ զմեզ ողորդ ամպերէն վեր կ'ուզեմ ելլել և հեռաւալ այն ժանտաբեր մթնոլորտէն : Տասը վայրկեան կ'ուզեմ ջրածինը ընդարձակելու համար :

Դեռ տասը վայրկեան չեղած՝ ճանապարհորդք այն թաց գօտիէն դուրս ելեր էին :

— Սպասէ քիչ մը, Տիք, կը տեսնաս թէ ինչ աղէկ ազդեցութիւն կ'ընէ մաքուր օդը և արեւը :

— Ահա մէկ դեղ մը, ըսաւ Ճոյ. այլ հրաշալի է :

— Ոչ, այլ բոլորովին բնական է :

— Ո՛հ, բնական ըլլալուն տարակոյս չունիմ :

— Տիքը աղէկ օգու մէջ կը ղրկեմ, ինչպէս ամեն օր Եւրոպայ կ'ըլլուի, և ինչպէս դարձեալ Մարդինիքի մէջ Բիդոն՝ կը ղրկէի զինքը՝ դեղնացաւէն պահպանելու համար :

— Ո՛վ. բայց այդ օդապարիկը արքայութիւն մըն է, կանչեց Քէննըտի, ինք զինքը աւելի հանգիստ զգալով :

— Եթէ չըլլայ ալ, դոնէ դէպ 'ի հոն կ'առաջնորդէ, պատասխանեց ծանրութեամբ մը Ճոյ :

Շատ հետաքրքրական տեսարան մըն էր տեսնալ այս ատենա այն դէզադէզ ամպերը նաւակին տակը հաւաքուած. մէկմէկու վրայ կը գլորէին և արեւուն ճառագայթները անդրադարձնելով չըքեղ պայծառութեամբ կը զարդարուէին : Վիկտորիան չորս հազար ոտք բարձր ելաւ : Զերմաշափը բարեխառնութեան բաւական ցած աստիճան մը կը ցուցնէր : Ա՛լ երկիրը չէր տեսնուեր : Յիսուն մղոնի հեռաւորութեամբ դէպ 'ի արեւմուտք Ռուպէհոյ լեռան շողշողուն գագաթը կը տեսնուէր. Ուկոկոյ երկրին վերջին սահմանն էր, առ 36⁰, 21' լայնութեամբ : Հովը առ ժամ քսան մղոն երազութեամբ կը շնչէր, սակայն ճանապարհորդք այս երազութենէս բան մը չէին իմանար. ամենեւին ցնցմունք մը չէին զգար, և ոչ իսկ տեղափոխուելնին կը զգային :

Երեք ժամ ետքը տղբորին կանխատեսութիւնը կը կատարուէր : Քէննըտի ալ ջերմի դող չէր զգար, և ախորժով նստաւ նախաճաշեց :

— Ահա դեղ մը, ըսաւ սրտի գոհութեամբ, որ քիւնայիւն ծծմբուտն ալ կը յաղթահարէ :

— Ստոյգ , կանչեց ճոյ , ծերութեանս օրերուն հոս պիտոր առանձնանամ :

Առաւօտեան ժամը տասնին ատեն , ները՝ մթնոլորտը պայծառացաւ : Ամպերուն միջէն ծակ մը բացուեցաւ , երկիրը երեցաւ , և վիկտորիան անզգալի կերպով անոր մօտեցաւ : Տորդոր Ֆէրկըսըն հոսանք մը կը փնտռէր որ զինքը աւելի դէպ 'ի հիւսիսային-արեւելք տանի , և վերջապէս գետնէն վեցհարիւր ոտք բարձրութեւն գտաւ զայն : Երկիրը փոփոխական անհարթ երես մը կ'երեցընէր , և նաև լեռնային : Յունկոմերոյի երկիրը արեւելեան կողմը՝ նոյն լայնութեան յետին քաղաքի ծառերուն հետ կ'աներևութանար :

Քիչ մը ետքը լեռան մը կատարները աւելի ուղղահայեաց վերելք մը երեցուցին : Ասդիս անդին մէկ քանի սրածայր գագաթունք կ'ամբառնային : Շարունակ ուշ դնելու էր այն սուր կոներուն՝ որ կարծես թէ յանկարծակի դուրս կը ցցուէին :

— Քարաժայռից մէջ կը գտնուինք , ըսաւ Քէննըտի :

— Հանդարտ եղիր , Տիք , չենք զարնուիր անոնց :

— Շատ գեղեցիկ կերպով ճանապարհորդել մըն է ասով ալ հանդերձ , ըսաւ ճոյ :

Եւ յիրաւի տորդորը պանչելի ճարտարութեամբ գունտը կը կառավարէր :

— Եթէ այդ շաղախալից գետինն վրայ հարկ ըլլար մեզի քալել , ըսաւ , վատառողջ շաղախի մը մէջ գլորէինք պիտի : Զանգիպարէն ճամբայ ելլալէս մինչև հիմա , մեր բռնակիր գրաստուց կէսը յոգնութենէ սատկած պիտոր ըլլային : Մենք ալ ուրուականներու երևոյթ կ'ունենայինք , և յուսահատութիւնը սրտերունս պիտոր տիրէր : Շարունակ կռուի մէջ պիտոր ըլլայինք մեր առաջնորդներուն և մեզ տանողներուն հետ , միշտ անոնց անսանձ բռնութեանը ենթակայ ըլլալով : Յորեկը՝ թաց , անտանելի , ընկճող տաքութիւն մը նեղէր պիտի զմեզ . գիշերը՝ ստէպ անհանգուրժելի ցուրտ մը և տեսակ մը ճանճերու խայթուած

քը , որոնց ծնօտիկները ամենէն հաստ կտաւն ալ կը ծակեն և զմարդ խենթ կը դարձընեն , մեզ անհանգիստ պիտոր ընէին : Եւ այս ամենը առանց յիշելու վայրենի գազանները և բարբարոս ժողովուրդները :

— Կը փափագիմ ատոր փորձառու չըլլալու , ըսաւ ճոյ պարզութեամբ :

— Բան մը չեմ մեծցընէր , ըսաւ տորդոր Ֆէրկըսըն , վասն զի լսելու որ ըլլայիք այն ճանապարհորդաց պատմածները՝ որ այն երկիրները քալելու սիրտ ըրին , շատ արցունք պիտոր թափէիք :

Ժամը տասնութեկին ատենները իմէն ճէ աւազանը կ'անցնէին . այն բլուրներու վրայ ցրուած ժողովուրդները պարապ տեղ իրենց զէնքերովը վիկտորիայի կը սպառնային , որ վերջապէս այն գետինն վերջին ելէջներուն կը հասնէր , որ Ռուպէհօ լեռնէն ասդին կ'իյնան . ասոնք Ուղակարա լեռանց երրորդ և աւելի բարձր շղթայն կը ձևացընեն :

Ճանապարհորդը երկրին լեռնագրական կազմութեանը ստոյգ գաղափար մը կ'առնէին : Այս երեք բաժանմունքները , որոնց առաջին աստիճանը Տութումի լեռը կը ձևացընէ , երկայնաձև ընդարձակ դաշտավայրներով բաժնուած են . այն բարձր գագաթները՝ կլորաձև կոներով ձևացած են , որոնց մէջ տեղուանք գետինը լի է քարանց անկանոն կարկառներով և խիճով : Այս լեռանց ամենէն խիստ դար ու վարը՝ Զանգիպարի ծովափանց կողմը կը հայի . արեւմտեան դառ 'ի վայրները պարզ չեղած տափարակներ են : Գետինն ցած տեղուանքը՝ սև և արգասաւոր հողով ծածկած են , որոնց վրայ տունկը աղէկ ուռճացեալ կ'երևին : Արեւելեան դին շատ մը ջրոյ հոսանքներ կը տեսնուին , որ մոլաթգենիի , թամարինտիի , քալպասենիի և պալմիրայի ծառերու հսկայաձև փունջերու միջէն անցնելով , Քինկանիի մէջ կ'երթան կը թափուին :

— Ո՛ւշ դէք . ըսաւ տորդոր Ֆէրկըսըն : Ռուպէհօի կը մօտենանք , որ երկրին լեզուովը « Հողմոց անցք » կը նշա

նակէ: Շատ աղէկ կ'ընենք թէ որ որոշեալ բարձրութենէ մը անոր սեպերէն անդին անցնինք: Թէ որ աշխարհացոյցս ճիշդը կը զուրցէ, հինգ հազար ոտքէ աւելի բարձր պիտոր ելլենք:

— Արդեօք ստէպ առիթ ունենա՞նք պիտոր այդ բարձր գօտիները ելլելու:

— Քիչ անգամ. Ափրիկիոյ լեռանց բարձրութիւնը՝ Եւրոպայի և Ասիոյ լեռանց բարձրութեանը բաղդատելով՝ նուազ կ'երևնայ: Սակայն ինչ ալ ըլլայ՝ այդ բարձրութիւնդ արգելք չկրնար ըլլալ մեր վիկտորիայի զանոնք անցնելու:

Քիչ ատենուան մէջ կազը ջերմութեամբ ընդարձակեցաւ, և դունտը զգալի կերպով սկսաւ բարձրանալ: Սակայն ջրածնի ընդարձակումը, վտանգ մը չէր սպառնար, և օդապարկին այն հազին ընդունակութիւնն ալ երեք մասամբ միայն լցուած էր: Ծանրաչափը՝ ութը բթաչափի մօտ ճնշմամբ, վեց հազար ոտքի բարձրութիւն մը նշանակեց:

— Շատ ժամանակ երթալու ենք ասանկ, հարցուց ճոյ:

— Երկրիս մթնոլորտը վեց հազար գրկաչափ բարձրութիւն ունի, պատասխանեց տղգորը: Մեծ ընդարձակ գունտով մը շատ բարձր կրնայ երթըցուիլ. ինչպէս ըրին Պրիուքի և Կէյ-Լիսսաք պարոնայք. բայց այն ատեն իրենց բերնէն և ականջներնէն արիւն կ'ելլէր: Շնչելի օդը նուազած էր: Քանի մը տարի կայ, երկու կորիճ Գաղղիացիք, Պարալ և Պիքսիոյ, բարձր գաւառները ելան. սակայն իրենց գունտը պատըռտեցաւ...:

— Եւ վա՞ր գլորեցան. հարցուց տաքութեամբ ֆէններտի:

— Անտարակոյս. բայց ինչպէս վայել է գիտնոց՝ անանկ ինկան, առանց միասուելու:

— Շատ աղէկ, պարոնայք, ըսաւ ճոյ, դուք ազատ էք անոնց գահավիժումը նորոգելու. սակայն ես որ տղէտ մըն եմ, լաւագոյնը կ'ընտրեմ, պարկեշտ միջոցի մը մէջ մնալ, որ ոչ բարձր ըլլայ և ոչ ցած: Փառասէր ըլլալու չէ:

Վեց հազար ոտք բարձրութեամբ, օդոյ խտութիւնը զգալի կերպով կը նուազի. հնչիւնը դժուարաւ կը փոխանցի, և ձայնը շատ տկար կը լսուի: առարկաները խառնաշփոթ կը տեսնուին. աչքն ալ անստոյգ մեծ զանգուածներ կը նշմարէ. մարդ և կենդանիք բոլորովին անտես կ'ըլլան. ճամբաները երիզներ կը նմանին, և լիճերը՝ ծովակներ:

Տղգորը և իր ընկերները անկանոն վիճակի մէջ կը զգային ինք զինքնին. սաստիկ երազութեամբ մթնոլորտի հոսանք մը զիրենք այն չոր լեռներէն անդին կը քշէր, որոնց գագաթան վրայ դիզուած ընդարձակ ձիւներն՝ աչքը կը շլացնէին. իրենց ցնցական երևոյթը՝ աշխարհիս սկզբնական օրերուն պոսիդոնական գործողութեան մը ցոյց կուտար:

Արևը պայծառ՝ գէնիթը կը շողշողար, և անոր ճառագայթները շեշտ ուղղակի այն ամայի գագաթանց վրայ կը զարնէին: Տղգորը այն լեռանց հաւատարիմ գծագրութիւն մը ընելու չմոռցաւ, որ չորս որիչ գօտիներու խմբերէ ձևացած են, գրեթէ ուղիղ գծով, և որոնց ամենէն հիւսիսակողմինը ամենէն երկայնն է:

Շուտ մը վիկտորիան Ռուպէհոյի միւս կողմէն վար ինջաւ, անտառախիտ զառ'ի վայրի մը քովէն քերելով, որ ցիր ու ցան մութ գոյնով ծառերով հոծ էր. յետոյ, ինչպէս անապատի մը մէջ, գագաթներ սւ խոռոչներ յաջորդեցին անոնց, որ Ուհոկոյ երկրին մօտենալուն նախընթաց նշաններն են. աւելի վարերը դեղնադոյն, այրեցած, պատառոտեալ և ասդիս անդին աղային տնկերով և փշուտ թփերով սփռուած դաշտեր կու գային:

Ծառակուտից բազմութիւն մը, որ հեռուանց անտառի կերպարանք կ'առնէին, հորիզոնին վրայ զարդ մը ձգեցին: Տղգորը գետնին մօտեցաւ և իսկոյն խարիսխները նետեցին, որոնցմէ մէկը մեծ մոլաթվենոյ մը ճիւղերուն մէջ դնաց կռուեցաւ:

Ճոյ, երազաբար ծառին վրայ սահելով, զգուշութեամբ խարխիսը հաստատեց. տղքդորը իր բոցարծարծը վառ թողուց որ օգապարկին չափ մը վերելական ուժ պահէ, և կարող ըլլայ զայն օդոյ մէջ բռնելու: Հովը գրեթէ յանկարծակի դադրած էր:

— Հիմա, ըսաւ Ֆէրկըսըն, երկու հրացան առ, բարեկամ Տիք, մէկը քեզի համար միւսը ճոյին, և ջանացէք երկուքդ ալ մէկտեղ վրթի մը աղէկ կտորը բերելու, որ մեզի ճաշի ծառայէ:

— Որսի, հապա որսի երթանք, կանչեց Գէննըտի:

Մանդղով նաւակէն վար ինջաւ, մինչդեռ ճոյ ճիւղէ ճիւղ ցատքելով՝ վար հասած անոր կը սպասէր անդամները ձգտեցընելով: Տղքդորը, իր երկու ընկերաց ծանրութենէն թեթեւացած, բոցարծարծ բոլորովին մարեց:

— Չըլլայ թէ թռչիս երթաս, տէրս, կանչեց ճոյ:

— Հանգիստ եղիր տղայս. ամուր մը հաստատուած կեցած եմ: Նշանած տեղեկութիւններս կարգի կ'ուզեմ դնել. աղէկ որսորդութիւն ըրէք և խոհեմաբար շարժեցէք: Միւս կողմանէ ես այս տեղէս չորս կողմը դիտեմ պիտի, և պզտի կասկածելի բան մը որ տեսնեմ՝ քարապինայի հարուած մը կ'արձըկեմ, այդ նշան ըլլայ ժողվուելու:

— Շատ աղէկ է, պատասխանեց որսորդը:

Կը շարունակուի:

ՄԱՀ ԿԵՍԱՐՈՒ

Ո Ղ Բ Ե Ր Գ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

(Տես երես 253)

ՏԵՍԱՐԱՆ 2

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆ, «ԿԱ ԱՆՏՈՆԻՈՍ

ՈՄՆ. Ահաւասիկ Անտոնիոս գիմեալ գայ:

ԱՅԼՔ. Զինչ ունիցի ասել առ մեզ:

ՈՄՆ. Տեսէք, զիսորդ հեծէ և լայ:

ՈՄՆ. Սիրէր նա յոյժ զԿեսար:

ԱՆՏ. (Մտնել սպիտակ թաւինալաւ) Այո, իմն Հռովմայեցիք, խոստովանիմ և ես, սիրէի զնա. և թէ էր հնար և զկեանս իմ տայի փոխանակ նորա. այլ, աւանդ, թերեւս այլ ընդ այլոյ ինչ խորհիցեք դուք 'ի վերայ նորա. այն ինչ նա զպսակս արքունի ընկեցեալ 'ի գլխոյն մատոյց զանձն զոհ ինքնանուէր օրինաց Հռովմայ, ո՞վ որ ոչ անշընչանայր փոխանակ նորա: Այլ ինձ չեն կամք հրաշացունել զյիշատակ նորա. թող խօսեսցին տիեզերք, գոչեսցեն զհանգէս դիւցազին. միայն որորմեցարուք արտասուացս, ներեցէք բնութեան, ներեցէք բարեկամութեան, գութ արկցեն 'ի ձեզ արտասուքս որ յաչացս ցողին:

ՈՄՆ. Արտասուել պարտ էր քեզ զգերութիւն Հռովմայ. դիւցազուն էր այրն, սակայն բռնաւոր էր:

ԱՅԼ ՈՄՆ. Բռնաւոր էր մոլին այն, կորեցէ յեշատակ նորա. կեցցեն ազատարարք Հռովմայ:

ԺՈՂ. Կեցցէ Բրուտոս, կեցցէ Կասսիոս:

ԱՆՏ. Ինձ քաւ լիցի պարտաւորել զնոսա. նոքա հայրենեացս խնդրեն պաշտպանել. նոքա սպանին զձեր իշխանապետ. 'ի վերայ ամենայն բարերարութեանց նորա շղատեցան տարապարտ յարիւն նորա. այլ զինչ փաստ ահագին վրէժուցս. եթէ չարագործ որ էր Կեսար և կամ մահապարտ, այնպէս իցէ. սակայն զի՞ արդեօք դործեաց ձեզ երբեք սա այս չարագործ. աղէ ասացէք. եթէ ծանրացաւ ինչ ձեզ անողորմ ձեռամբ, եթէ զարգասիս իւրոց մրցանաց միայն վայելեաց. ահ, յաւարէ աշխարհի նա զձեր ճակատս պսակեաց. ձեր է ամենայն ոսկի և դանձ աշխարհաց. նաև զարիւն իւր վասն ձեր հեղոյր 'ի սէր հայրենեաց: Նա յիւրոց անտի յաղթական կառաց զիւրոց քաղաքացւոց սիրտն տեսնէր, իջեալ 'ի խոնարհ առատ պարգևօք իւրով իսկ ձեռամբ զձերոց աչաց զարտօսն ջնջէր: Նովալ դուք յաղթանակեցէք աշխարհի, նովալ զօրացայք, նովալ երջանկացայք. նա միոյ միոյ լիաբաշխ աջով կարկառէր առ ձեզ փոխարէն զտրիտուր ծառայութեան, և ներէր գրով յանցուածոց իւրում ժողովրդեան. զձեզ արգ, ո՞ անմահ աստուածք, զքեզ ունիմ բանիցս վկայ, լուսարփի եթեր, որոց նա յերկրի 'ի մէջ մահացուաց գծեցաւ պատկեր. դուք իսկ ինքնին գիտէք, եթէ զիսորդ մարգասէր գթած էր Կեսար, որում և հաւատայիք զբոլոր աշխարհ:

ԺՈՂ. Այդպէս է հաւատալի, բազմադուժ էր Կեսար:

ԱՆՏ. Ահ, եթէ դիւցազն այն առեալ էր երբեք զվրէժխնդրութեան սուսեր, արգ կենդանի կայր, և ոչ որ այժմիկ յիւրոց ըղձանաց 'ի գերեմնայր. զի առատ էր նա և առ թշնամիս անգամ 'ի տուրս բարեաց. երկիցս Կասսիոսի զկեանան շնորհեաց. և Բրուտոս, ահ, բաբէ անհնարին չարեացս, ո՞ անլուր աղէտ. աւանդ, ոչ ևս հանգարտեմ, ո՞վ քաջք, բռնացան 'ի վերայ իմ ցաւք. ահ, Բրուտոս գլուխ մարգագաւաց, անօրէնն այն Բրուտոս, բարբարոսն այն ճիւղաւ ահարկու, էր նորա որդին:

ԺՈՂ. Ո՞վ դէք...

ԱՆՏ. Գիտեմ, ո՞վ քաջք, գիտեմ զի սօսափիւն գնայ ընդ ոսկերս ձեր, սիրտք ձեր ոչ ևս հան-